

Nieuwsbrief

Vlinderwerkgroep Drenthe

17e jaargang no.1 - april 2008

Uitnodiging Voorjaarsbijeenkomst

Maandagavond **21 april 2008**
in café/restaurant 'de Westerburcht'
Hoofdstraat 7 te Westerbork
Het begint om 19.30 uur

Agenda:

1. Opening
2. Vlinderprojecten 2008
Jelle de Vries
3. "Ontwikkeling van dagvlinders in mijn tuin"
presentatie door Eef Arnolds
4. Pauze met aan het eind de verloting.
Hebt u zelf zaken die u kunt missen en leuk
zijn voor de verloting neem ze dan mee!
5. Start van het nieuwe Vlinderatlasproject
6. Wanneer er nog tijd is:
"Kleine pages" dialezing Jelle de Vries
Sluiting
Het streven is om het programma rond
21.30 uur officieel af te ronden, waarna nog
gelegenheid is om uw eigen "plaatjes" te laten
zien en na te praten.

Koninginnenpage foto: Jelle de Vries

www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl

de webstek voor alle vlinderliefhebbers in Drenthe,
stuur uw kopij met plaatjes aan:
foto's@vlinderwerkgroepdrenthe.nl

Redactie

Leden:

- Pauline Arends
- Roelof Blaauw
- Hindrik Lanjouw
- Jelle de Vries
- Willeke Ketelaar

Eindredactie:

- Ate Dijkstra

Kopij voor de najaarseditie
graag voor 15 oktober 2008

inleveren per e-mail:

kopij@vlinderwerkgroepdrenthe.nl
of Willeke Ketelaar,
Kastanjelaan 5, 9422 JB
Smilde
tel: 0592-413073

De najaars bijeenkomst is op maandag:
24 november 2008

In dit nummer

Van de bestuurstafel	2
Sleedoorpage	
Joop Verburg	3
Overzicht dagvlinders 2007	
Jelle de Vries	4
Het projectjaar 2008 voor:	
sleedoorpage, bruine eikenpage en grote weerschijnvlinder	
Jelle de Vries	8
Verslag komma-, heivlinder en heideblauwtje:	
Jelle de Vries	10
Het gentiaanblauwtje in 2007	
Jelle de Vries	12
Vlindereen binnen een industriële setting	
Minko van der Veen	13
Start nieuw vlinderatlasproject	18

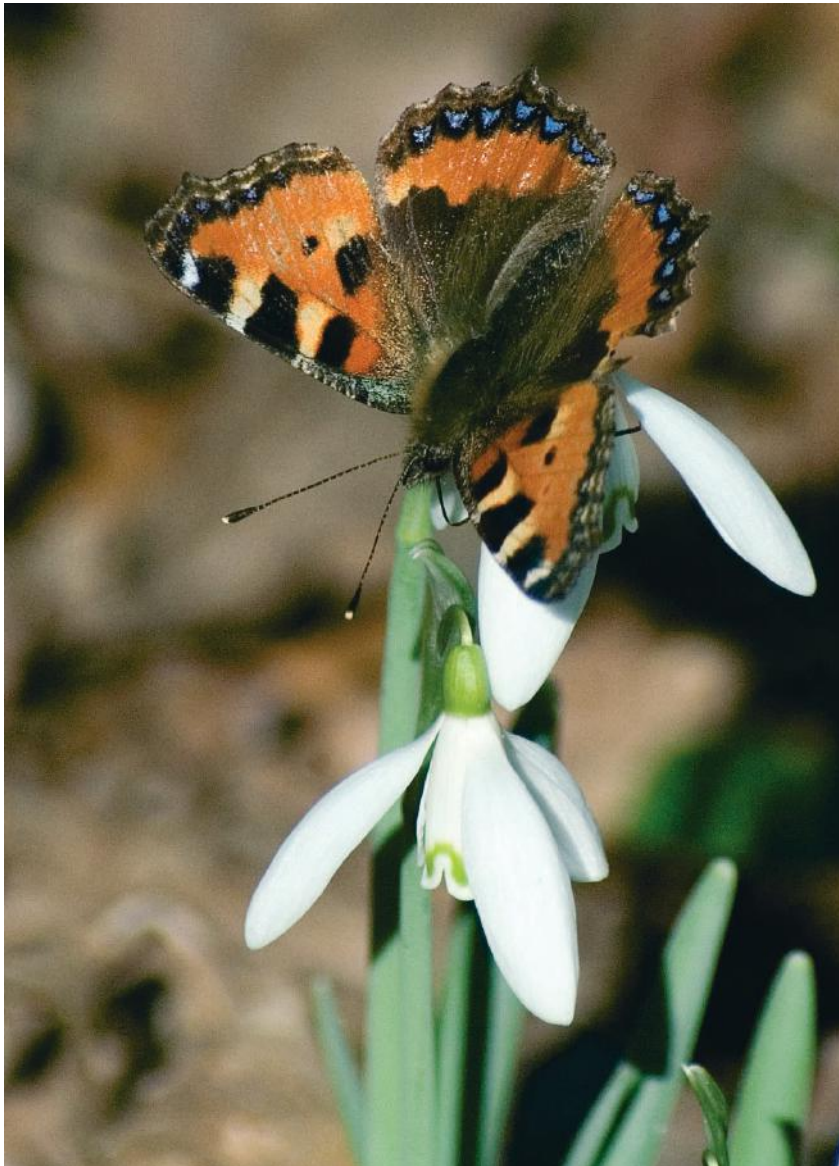

Van de bestuurstafel

Minko van der Veen

Voor u ligt weer een aantrekkelijke (en dikke!) Nieuwsbrief. U zult begrijpen dat daar weer veel werk in is gestoken, en niet in de laatste plaats door onze voorzitter, Willeke Ketelaar. Zij slaagt er toch maar elke keer weer in alle aangeboden kopij om te vormen tot een groot 'kijk- en leesplezier'. Als u goed kijkt zal het u opvallen dat bijna alle stukken geschreven zijn door bestuursleden. En ook al was er deze keer voldoende kopij, toch zagen we het graag anders. Meer stukken geschreven door niet-bestuursleden is wat ons voor de volgende Nieuwsbrieven voor ogen staat. Dat hoeven beslist geen diepgravende stukken te zijn.

Verhalen over uw belevingen en ervaringen in het 'veld', ideeën en vragen die er bij u leven: maak ons er deelgenoot van! En wat voor de Nieuwsbrief geldt dat zagen we ook graag op onze halfjaarlijkse bijeenkomsten in Westerbork: uw foto's, verhalen en vragen, ook anderen zijn daar beslist in geïnteresseerd.

De afgelopen maanden hebben we tijdens bijna elke bestuursvergadering ons wel gebogen over de vraag hoe we er voor kunnen zorgen dat we rond 2013 een nieuwe vlinderatlas kunnen presenteren. In dit nummer leest u hoe we denken dat het moet lukken. Duidelijk is dat de atlas er alleen zal komen wanneer iedereen meetelt. We vragen daarom iedereen deze uitdaging met ons aan te gaan!

Al heel even hebben we mogen proeven van het aanstaande vlinderseizoen, zie foto!

Maar op het moment dat ik dit schrijf stormt en regent het volop. We blijven echter optimistisch: slechter dan 2007 kan toch haast niet? Een goed vlinderseizoen gewenst!

Lenteboden, Roden, 11 februari 2008, kleine vos drinkend op sneeuwkllokje.

Foto: Minko van der Veen.

Sleedoornpage (*Thecla betulae*) in Zuidwolde

Joop Verburg

De Sleedoornpage is een tot de verbeelding sprekende vlinder. Zijn verborgen leven speelt zich gedurende het betrekkelijk korte leven als vlinder voornamelijk hoog in eiken af. Daar komt bij, dat het wel meestal dicht bij de bewoonde wereld is, want de vrouwtjes willen nu en dan wel graag nectar. Je vindt ze dan ook steeds in randen van dorpen en groene steden met houtwallen en dichtbij tuinen met veel nectarplanten. Een zeldzame verborgen levende vlinder die toch zo dichtbij kan zijn.

Sleedoornpages kwamen van oudsher in Drenthe voor, maar ze werden steeds zeldzamer. Na 1950 zijn ze niet meer gezien totdat in 1997 bij de aanvang van een nieuw vlinderinventarisatieproject voor het eerst sleedoornpages (3 exemplaren) in Zuidwolde werden gezien. Het jaar daarop zagen we ze niet, maar in 1999 opnieuw enkele en ook in 2000. Vanaf de winter van 1999-2000 zijn we elke winter op zoek gegaan naar eitjes van de sleedoornpage. De aantallen schommelen een beetje, maar het aantal ligt al jaren min of meer constant rond de 25. In het topjaar (winter 2004-2005) vonden we er 30. Opvallend is dat de locaties zo weinig veranderen. We hebben de eerste jaren vooral eitjes gevonden ten noorden van het volkstuintcomplex, maar langzamerhand is het centrum, waar de meeste eitjes gevonden worden, zo'n 300 meter naar het zuiden verschoven, naar de sleedoornstruiken bij de Vlindertuin. Verder zijn de laatste jaren steeds langs dezelfde wegen in Zuidwolde eitjes gevonden in lage aantallen. Daarbij valt op dat we ze steeds op vrijwel dezelfde locatie vinden, vaak op dezelfde struik. Andere plekken langs dezelfde wegen leveren zelden of nooit vondsten op. Slechts enkele jaren zijn eitjes op locaties gevonden die wat verder van de Vlindertuin afliggen, maar dat is steeds incidenteel geweest.

*Eitje van de sleedoornpage
foto:
Jelle de Vries*

Sleedoornpage foto: Wikipedia

Afgelopen jaar hebben we 3 maal een sleedoornpage gezien. Één in de Vlindertuin, één in onze eigen tuin naast de Vlindertuin (een mooie belevenis op een zonnige zondagmiddag in september) en één dichtbij het centrum van het dorp.

De afgelopen periode zijn we diverse malen op pad geweest met leden van de Vlinderwerkgroep om eitjes te zoeken. Dat leverde in totaal 24 eitjes op.

De meeste eitjes (12) vonden we bij de Vlindertuin en twee in onze eigen tuin op de pruimenboom.

Op 19 januari is er ook nog een zoektocht geweest met Sicco Ens van de Vlinderstichting. Die bewuste 19^e januari was een slechte keus want het regende de hele middag. We hebben toen slechts 2 eitjes gevonden.

Sicco Ens bezoekt iedere winter alle 12 bekende sleedoornpage-locaties in Nederland. De populatie in Zuidwolde behoort tot de 5 beste locaties. Het is duidelijk dat de sleedoornpage niet een alledaagse verschijning is. De Vlinderstichting wil ook graag gegevens over het uitkomen van de eitjes. Dus hebben we afgelopen jaar voor het eerst dat proces gevolgd. Er was aangegeven dat de eitjes meestal eind april uitkomen. Omdat alles in 2007 zo vroeg begon hebben we al vroeg opgelet. Op 25 maart zagen we de eerste echte bloei van sleedoornstruiken. Op 4 april kwamen de eerste blaadjes aan de takken en op 13 april zagen we de eerste eitjes met een gaatje aan de bovenkant. Op 20 april waren alle eitjes die we terug konden vinden, open. Dat was allemaal weken eerder dan normaal, maar wel in overeenstemming met de ontwikkeling van de sleedoorn.

Sleedoornpages, zeldzaam en soms gelukkig toch zo dichtbij.

Overzicht van de dagvlinderwaarnemingen in 2007

Jelle de Vries

In januari zijn de temperaturen hoger dan normaal. Op 9 januari is het zelfs méér dan 13 graden. In het land worden al vlinders gezien. Ook februari en maart zijn warmer. Het blijkt dat deze winter de warmste winter is van de afgelopen 300 jaar.

Desondanks werden de eerste voorjaarsvlinders relatief laat waargenomen. Pas op 13 maart was het zonnig en warm genoeg om alle als volwassen vlinder overwinterende soorten tot vliegen te verlokken. Het werd die dag meer dan 13 graden. Ook april is erg warm, het wordt de warmste en droogste aprilmaand ooit. Het gevolg is dat de vlinders zich 14 dagen eerder laten zien dan verwacht. Ook is er door het warme weer een korte vliegperiode. Juni is wat kouder en regenachtig, wat zich doorzet tot eind juli. De vele regen in die periode is plaatselijk funest voor de gentiaanblauwtjes, die mierennesten waarin de verpopping plaatsvindt staan onderwater.

Augustus en september laten het normale Nederlandse weerbeeld zien. Gunstig voor een derde generatie. In de laatste week van oktober worden de laatste vlinders waargenomen.

Parende zwartsprietdikkopjes op bloeiaar van gestreepte witbol foto: Ate Dijkstra

De soorten:

Geelsprietdikkopje. Dit jaar slechts één melding door Pauline Arends in de Holmers.

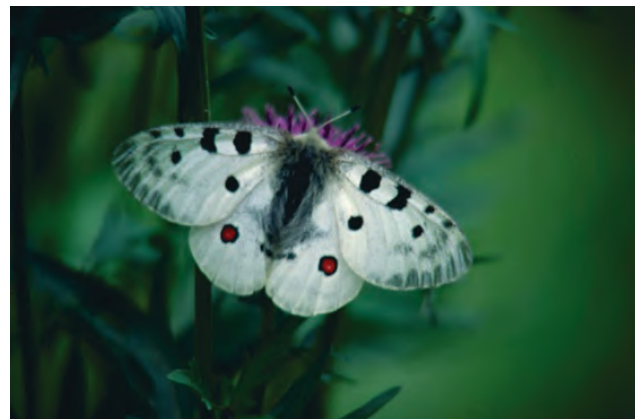
Zwartsprietdikkopje. Vrij algemeen gemeld. Op weinig plekken in hoge aantallen. B.v Greetje Mulder 76 stuks in De Vijftig Bunder op 7 augustus, Kina Mekkes 70 zwartsprietdikkopjes langs de spoorlijn in Dalen op 16 juli en op het NAM terrein bij Langelo 20 exelaren op 10 juli.

Kommavlinder. Een slecht jaar. Doortwee waarnemers zijn 8 vlinders in 7 verschillende kilometerhokken geteld. Dat is slechts één vlinder per kilometerhok. Vorig jaar, toen kommavlinder projectvlinder was, zijn 53 vlinders in 14 km hokken waargenomen.

Aardbeivlinder. Een goed jaar. Totaal zijn er 990 vlinders geteld, tegen 532 stuks vorig jaar. In 2005 waren het er 1071. De vlinder was vroeg aanwezig. De eerste vlinders zijn door Jan en Annie Rocks al op 13 april aan de Zuidersloot gezien. Dat is de vroegste waarneming die ooit in Drenthe is gedaan. De vroegste waarneming was 27 april.

Aan de Zuidersloot werd op 20 juni ook het laatste exemplaar waargenomen. In het Schoonebekerveld en Dwingelderveld zijn ook enkele nieuwe vlieglocaties van aardbeivlinder ontdekt.

Groot dikkopje. Redelijk veel gezien, maar in lage dichtheden.

Apollovlinder foto: Jelle de Vries

Apollovlinder. De voorlaatste melding van deze soort in Drenthe stamt uit 1951 (Dijkstra et al, 2003). In 2007 drie keer waargenomen op dezelfde locatie en wel in de periode 12 april - 21 april te Mooi Zeegse. Ze is vermoedelijk als rups of pop meegekomen met planten uit Zwitserland of Noord-Italië (mondelijke mededeling waarneemster). De voedselplant voor de rups is wit vetkruid.

Op zich is het een merkwaardige waarneming. Als vliegperiode voor de soort wordt midden juni / midden augustus aangegeven (Bink, 1992). Hoe dit valt te rijmen met de opgegeven vliegperiode (april) is volstrekt onduidelijk.

Koninginnenpage. Gezien het mooie weer in de voorzomer een teleurstellend seizoen. Slechts één waarneming. Op 4 mei zag Harm Koopman een vlinder in Echten.

Oranje luzernevlinder foto: Jelle de Vries

Oranje luzernevlinder. Er zijn drie vlinders gezien. Op 10 juli door Jan en Annie Rocks in het Bargerveen, op 16 september door Harm Koopman in Mantinge en op 27 september door Bop Portegies en Minko van der Veen bij de gaslocatie Langelo.

Citroenvlinder. De eerste vlinders werden op 8 maart waargenomen. In de daarop volgende warme dagen werden ook nog de nodige citroenvlinders gezien. Al met al was het een goed citroentjes jaar.

Groot koolwitje. Vloog matig in lage aantallen.

Klein koolwitje. Vloog goed en vroeg. In ons land werden de eerste klein koolwitjes al in februari gezien

Klein gaderd witje. Vloog ook goed, In mei de meest algemene vlinder.

Oranjetipje. De eerste zag Lukas Odding op 12 april in Eelde. Een paar dagen later was het 25 graden en hebben veel tipjes gevlogen. Door het warme weer was de vliegperiode kort.

Resedawitje foto: Jelle de Vries

Resedawitje. Op 10 juni werd door Joost Mekkes een resedawitje gezien langs het spoor in Dalen. Vorig jaar zijn er 5 resedawitjes waargenomen.

Groentje. Heeft goed gevlogen. De eerste is op 23 april aan de Noordersloot door Jan en Annie Rocks gezien. Zeer vroeg, op één dag na een record voor Drenthe. Dit jaar zijn 79 vlinders door 9 personen in 18 km hokken gezien.

Eikenpage. Lastige soort en wordt vermoedelijk veel over het hoofd gezien. In 2007 door 5 personen gemeld. In totaal gaat het om 24 vlinders in 14 km hokken.

Bruine eikenpage. Ondanks het nodige speurwerk is de soort op de traditionele vliegplaats "Klein Zwitserland" niet aangetroffen. Ook in 2006 ontbrak de soort. Mogelijk uitgestorven? Het is een van de drie projectvlinder voor 2008 (zie pagina 8). In 2008 wordt getracht alle oude vlieglocaties opnieuw te bezoeken.

Sleedoornpage. De stand wordt al jaren goed bijgehouden door de Vlinderwerkgroep in Zuidwolde. Op 25 januari 2007 zijn eitjes geteld. In totaal 107 stuks waarvan 10 á 12 eitjes in de vlindertuin. Verder op meerdere plaatsen in het dorp. Op verzoek van de Vlinderstichting is de ontwikkeling van ei tot vlinder gevolgd in samenhang met de ontwikkeling van de sleedoorn. In augustus vlogen 4 vlinders. In 2008 tevens projectvlinder (zie pagina 8)

Kleine vuurvlinder. Veel gezien. Vloog dit jaar tot half oktober in drie generaties.

Bruine vuurvlinder. Vloog goed. De vlinder is redelijk vaak gemeld. Op 7 augustus zag Greetje Mulder liefst 40 stuks op het heideterrein "De Vijftig Bunder" bij Zuidlaren.

Heideblauwtje. In 2007 zowel projectvlinder van Vlinderwerkgroep als van de Vlinderstichting (project inhaalslag). In totaal zijn 150 kilometerhokken verdeeld onder de deelnemers. Veelal ging het om marginale gebiedjes waar de afgelopen 6 jaar geen vlinders zijn waargenomen. Uiteindelijk zijn 136 km hokken bezocht. In 24 kilometerhokken werden geen heideblauwtjes meer waargenomen. In resterende 112 km hokken werden 3872 heideblauwtjes geteld. Mogelijk wordt het project in 2008 voortgezet.

Veenbesblauwtje. Komt nog slechts in drie veentjes voor die tezamen eigenlijk één vlieggebied vormen. In totaal zijn 78 vlinders geteld. Alle vlieglocaties van deze soort worden jaarlijks bezocht.

Icarusblauwtje. Weinig meldingen en kleine aantallen. Het eerste icarusblauwtje werd op 28 april bij de gaslocatie Langelo waargenomen. Dat is aan de vroege kant en voor Drenthe is sprake van een nieuw record. De vroegste melding was 2 mei. (Dijkstra et al, 2003)

Boomblauwtje. De eerste boomblauwtjes vlogen vanaf 13 maart. Het oude record stond op 17 maart. Vooral de eerste generatie vloog goed. Op één locatie zelfs 10 stuks, wat veel is voor boomblauwtje. De tweede generatie vloog in juli en augustus in wat lagere aantallen. Op 16 september werd er ook nog een boomblauwtje waargenomen, die wijst op een mogelijk derde generatie.

Gentiaanblauwtje. In juni en begin juli was het erg nat. Op veel plaatsen stonden de klokjesgentianen in het water. Op veel plaatsen géén of weinig eitjes zoals bijvoorbeeld Scharreveld noord, Leggelderveld en Kleine startbaan. Door alle nattigheid hebben de klokjesgentianen zich goed ontwikkeld en is een record aantal bloeistengels geteld. De eiafzetting was matig. Verder zijn er enkele nieuwe vliegplaatsen van gentiaanblauwtje (her)ontdekt zoals de Brunstingerplassen, Doldersummerveld west en Dwingelderveld ontginning. Vorig te droog dit jaar te nat. Wat wordt het komend seizoen. We blijven doorgaan met tellen en kleinschalig plaggen.

Grote weerschijnvlinder. Wilko van Tellingen zag op 29 augustus een grote weerschijnvlinder bij het Meindersveen. Het is de enige waarneming voor 2007. Grote weerschijnvlinder is één van drie projectvlinders voor 2008. Er worden in dat jaar oude vlieg- cq waarnemingslocaties zoals de Glimmermade, omgeving van Gees en Havelte opnieuw bezocht (zie ook pagina 8).

Atalanta. Door de zachte winters worden ook steeds vaker overwinterende atalanta's gemeld. De vroegste meldingen voor Drenthe zijn 3 februari toen Bert Versluijs een atalanta in Odoorn waarnam terwijl Wieb van der Ven op 13 februari een atalanta bij Lieveren zag vliegen. De vroegste waarneming voor atalanta in Drenthe was 6 februari (Dijkstra et al, 2003). Ook landelijk werden zeer vroege atalanta's gemeld. Een en ander wijst op overwinterende exemplaren. Vanaf half mei druppelden de eerste trekkers uit Zuid-Europa Drenthe binnen. Half oktober werden de laatste gezien.

Distelvlinder. Hindrik Lanjouw zag op 4 mei in Anloo het eerste exemplaar. Daarna bereikten meer distelvlinders Drenthe en zag het er aanvankelijk goed uit. De aantallen later in het jaar (eerste inheemse generatie) vielen tegen. In totaal zijn 233 distelvlinders gemeld. In 2006 waren er 367.

Kleine vos. Matig jaar. Eerste exemplaren vlogen rond 10 maart. Nergens zijn hoge aantallen gemeld. Het blijft kwakkelen met deze eertijds zo algemene en talrijke soort.

Rouwmantel. In 2007 zijn er 5 exemplaren waargenomen. Bij de vier voorjaarswaarnemingen gaat het om overwinteraars. Op 28 maart werd door Aaldrik Pot de eerste rouwmantel waargenomen en wel in het Bunnerveen. Op 31 maart werd er een exemplaar gezien door Reint Harkink in het Oosterbos bij Emmen. Op 2 april werd door Roelof Blaauw een rouwmantel waargenomen in het Bunnerveen. Misschien was dat hetzelfde exemplaar die op 28 maart in het Bunnerveen werd gezien. De laatste voorjaarswaarneming is gedaan door Karin Uilhoorn die een rouwmantel bij Rolde zag vliegen. Op 14 juli werd door Joop Verburg een rouwmantel in de Garmingerveide aangetroffen. Het gaat hier om een vers exemplaar van de eerste generatie.

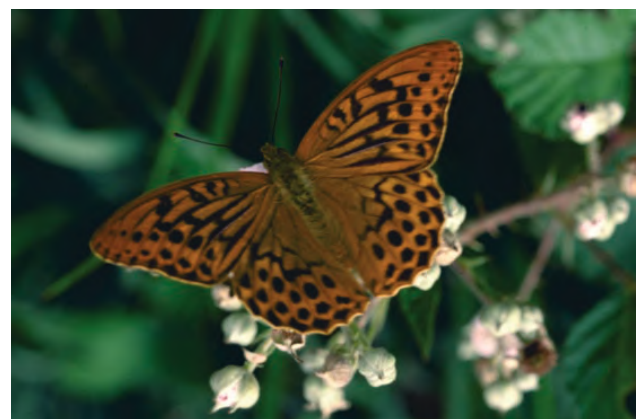
Dagpauwoog. In tegenstelling tot 2006 was 2007 weer een goed dagpauwoogjaar en was de soort algemeen en talrijk. De eerste exemplaren zijn op 9 januari in Zuidwolde gezien. De laatste exemplaren werden eind oktober gespot.

Gehakelde aurelia. In 2007 zijn in totaal 121 exemplaren geteld. Daarvan waren er 44 overwinteraars. Een aantal van 121 is het laagste aantal sinds het jaar 2002. De eerste vlinders zijn op 11 maart gezien en wel door Harry Offringa en Henk Bosman. De laatste gehakelde aurelia werd gezien op 7 oktober in de vlindertuin van Zuidwolde.

Landkaartje. Een redelijk jaar. Na het daljaar 2005 was in 2006 sprake van herstel. Dat herstel is in 2007 gestabiliseerd. De soort was in 2007 algemeen maar niet talrijk. Septemberwaarnemingen wijzen op een derde generatie.

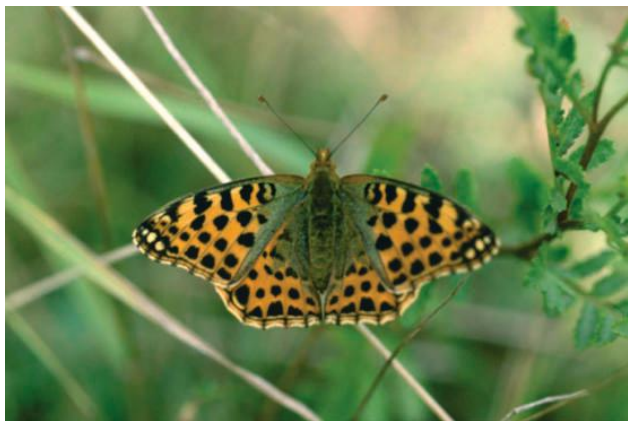
Veenbesparelmoer. Er is sprake van een langzame achteruitgang. Door het vroege voorjaar vloog de soort eerder dan gedacht en is daardoor mogelijk wat onderschat of gemist.

Keizermantel. Iet Schimmel zag het enige exemplaar op 10 augustus in haar tuin in Drijber.

Mannetje keizermantel foto: Jelle de Vries

Zilveren maan. Het jaar 2006 was voor de zilveren maan een topjaar. Bij de Elperstroom werden liefst 179 exemplaren van de tweede generatie geteld. In 2007 is weer sprake van meer normale aantallen en zijn er 40 exemplaren waargenomen. Ook wat betreft het Hemelrijk (van Hemmen) is sprake van normale aantallen (10-15 exemplaren).

Kleine parelmoervlinder foto: Jelle de Vries

Kleine parelmoervlinder. In 2007 een waarneming. Op 21 april zag Ulfert Wilkens een kleine parelmoervlinder in zijn tuin in Emmer – Compascuum.

Bont zandoogje. Breidt nog steeds uit. Werden vroeger alleen in Noordwest Drenthe veel (40) vlinders geteld, thans is dat ook normaal in andere delen van Drenthe. Bijna iedereen heeft wel bont zandoogjes gezien. Laatste exemplaren vlogen eind oktober.

Argusvlinder. Het gaat slecht met de argusvlinder. Vorig jaar nog 18 vlinders, dit jaar maar 9 stuks. Ze zijn wel goed verspreid over de provincie waargenomen. De oorzaak van de achteruitgang is onbekend.

Koelvinkje. Het koelvinkje heeft goed gevlogen, maar nergens in extreem hoge aantallen. Overal waargenomen.

Hooibeestje. Goed. De eerste generatie was al vroeg. Het begon al eind april en duurde tot begin juni. Eind juli tot begin september vloog de tweede generatie.

Vrouwje keizermantel foto: Jelle de Vries

Veenhooibeestje. Veenhooibeestje komt in Drenthe alleen nog maar voor in het Hingsteeven, twee veentjes in de boswachterij Grolloo en het Fochtelooërveen. Daar zijn in 2007 respectievelijk 400, 3, 10 en 273 vlinders geteld. In een veentje in de boswachterij Grolloo is de soort na jaren van afwezigheid weer opnieuw aangetroffen (3 exemplaren). Door het warme weer was de vliegperiode kort. In het heide/veengebied "De Tweelingen" is de soort in 2007 niet meer waargenomen.

Oranje zandoogje. Goed. Overal gezien d.w.z. in het veld, niet in de tuinen. Vliegperiode was van begin juli tot eind augustus.

Bruin zandoogje. Vloog goed en vroeg. Het eerste exemplaar werd al op 25 April gezien en wel door Pauline Arends. Het oude record is 17 mei (Dijkstra et al, 2003)

Heivlinder. Matig tot slecht. Dit jaar zijn er 39 vlinders geteld door 5 personen in 14 km hokken. Vorig jaar 64 vlinders in 16 km hokken. De vliegperiode was van 12 juli tot 26 augustus. Het hoogste aantal, 8 stuks werd door Jan Winters op het Doldersummerveld midden geteld. Jan Winters telde in totaal 20 heivlinders op het Doldersummerveld.

Totaal in 2007 42 soorten.

2000	44 soorten
2001	41
2002	37
2003	44
2004	43
2005	42
2006	45
2007	44

Nieuw t.o.v. 2006	Apollovlinder.
Verdwenen t.o.v. 2006	Gele luzernevlinder. Bruine eikenpage.

Literatuur.

Bink, F.A., 1992. Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt & Co, Haarlem
Dijkstra, A.C.J., J. de Vries & B.J. Hoentjen. 2003. Dagvlinders in Drenthe. Voorkomen en verspreiding 1990-2001. Uitgeverij Publique/Vlinderwerkgroep Drenthe

Projectjaar 2008 voor: sleedoornpage, bruine eikenpage, grote weerschijnvlinder

Jelle de Vries

Het projectjaar 2008 is een herhaling van die van 2001. In 2001 zijn we gestart met extra onderzoek naar zeldzame en bedreigde vlindersoorten. In de jaren daarna is aandacht besteed aan 12 soorten. In die periode is één zeldzame en bedreigde soort uit Drenthe verdwenen namelijk de bosparelmoervlinder. Dit jaar staan de sleedoornpage, bruine eikenpage en grote weerschijnvlinder op het programma. Volgend jaar zullen we, met extra aandacht voor de aardbeivlinder, de projectjaren afsluiten. Veel bedreigde soorten zoals gentiaanblauwtje, de drie veenvlinders, zilveren maan, aardbeivlinder, kommavlinder, heivlinder en heideblauwtje worden inmiddels jaarlijks gemonitord. Landelijk gezien gaat het slecht met de bruine vuurvlinder. In Drenthe gaat het met deze soort nog relatief goed. Over de stand en verspreiding van de bruine vuurvlinder, maar ook over alle andere soorten in Drenthe, proberen we de komende jaren meer te weten te komen in het kader van de nieuwe (derde) verspreidingsatlas (zie pagina 18)

Sleedoornpage foto: Jelle de Vries

Sleedoornpage:

De enig (bekende) populatie in Drenthe, die bij Zuidwolde, wordt al jaren goed gevolgd door de Vlinderwerkgroep Zuidwolde. Jaarlijks worden in de winter eitjes geteld en vlinders in augustus. Dit jaar is ook de ontwikkeling van ei tot vlinder in samenhang met de ontwikkeling van de sleedoorn gevolgd. Mogelijk komt de soort ook verder richting Steenwijk voor. Een en ander vraagt verder onderzoek. Gezien het voorkomen van de sleedoornpage bij Steenwijk en verder richting Wolvega is de Havelterberg en omgeving een locatie waar men de soort kan verwachten. De vlinder is lastig op te sporen. Het in de winter opsporen van de eitjes, die worden afgezet op sleedoorn, is een betere inventarisatiemethode.

Bruine eikenpage:

In de periode 1990-2001 is de bruine eikenpage in Drenthe in 71 km hokken waargenomen (Dijkstra et al, 2003). In 2001 was de bruine eikenpage een projectsoort. Die telling leverde 10 vlinders op. Een mager resultaat. In de periode 2001-2007 zijn eveneens 10 bruine eikenpages gemeld en wel voor een zestal terreinen namelijk Witteveen, Grolloo, Broekveld bij Sleen, Klein Zwitserland bij Zuidwolde, De Palms bij Meppen, Boswachterij Sleenerzand en Kraloërheide.

Bruine eikenpage foto: Jelle de Vries

De laatste twee jaar zijn er, ondanks de extra aandacht, geen bruine eikenpages meer gezien. De bruine eikenpage heeft een verborgen en onopvallende leefwijze en is lastig te traceren. Let op nectarplanten in de buurt van vrijstaande eiken. Dit jaar staat de inventarisatie van een tiental kansrijke terreinen op het programma. Hopelijk is de soort niet uit Drenthe verdwenen. Ogenschijnlijk zijn er nog genoeg geschikte biotopen. De vliegperiode van de bruine eikenpage in Drenthe loopt van 11 juni - 23 augustus.

Grote weerschijnvlinder:

De status van deze vlinder in Drenthe is onduidelijk. Een tiental jaren geleden was er een cluster van waarnemingen in de boswachterij Gees (De Hoge Stoep). De laatste jaren springen er twee andere locaties eruit. De ene is de Glinmermade en de omgeving van de Punt. De andere locatie is de omgeving van de golfbaan van Havelte. Een reden om in 2008 extra aandacht aan die locaties te schenken. De vliegperiode van de grote weerschijnvlinder is juli.

Grote weerschijnvlinder foto: Minko van der Veen

Wie zin heeft om in één van bovengenoemde gebieden te inventariseren op het voorkomen van de projectsoorten, kan zich opgeven bij Jelle de Vries.

Verlag Komma-, heivlinder en heideblauwtje in 2007

Jelle de Vries

Kommavlinder foto: Minko van der Veen

Kommavlinder in 2007

Afgelopen jaar was een slecht jaar voor de tellers van de projectsoort kommavlinder. In totaal zijn 17 km hokken bezocht. In 10 km hokken werd geen enkele kommavlinder aangetroffen. In de 7 andere zijn 8 kommavinders gezien (tabel 1). Dat is 1 vlinder per km hok. Toch leverde 2007 nog drie nieuwe km hokken op, zodat het aantal km hokken waarin de soort in de periode 1990-2007 ooit is gemeld nu op 121 staat.

Kommavlinder heeft het moeilijk!

Kommavlinder is in Drenthe vooral een soort van stuifzandgebieden en zet zijn eitjes af op vrijstaande pollen fijn schapengras of buntgras. Tegenwoordig is geen sprake meer van actief stuifzand. Open plekken groeien dicht en ijle grazige vegetaties worden steeds geslotener. Dat is een natuurlijke gang van zaken. Voor de instandhouding van half-open vegetaties is meer dynamiek nodig in de vorm van graaf- en vraatwerk door konijnen, overbegrazing en vertrapping van de vegetatie door grote grazers en een hoge recreatiedruk. Ook door kleinschalig plag- en schraapwerk in de drogere en reliëfrijke delen van

een heideterrein of stuifzandgebied kan men opnieuw open plekken creëren. Op veel plaatsen ontbreken geschikte nectarplanten wat ook een rol kan spelen bij de achteruitgang. Van kommavlinder is echter bekend dat hij op zoek naar geschikte nectarplanten grotere afstanden kan overbruggen en pendelvluchten maakt. Binnen het project Heide- en veenvlinders zijn we in 2007 begonnen met kleinschalig plagwerk op de "duintjes" van een tweetal terreinen nl. de Gasterse duinen en het Doldersummerveld noord. In beide terreinen is op een vijftal plaatsen de dichtere vegetatie strooksgewijs geplagd. Het is belangrijk om de komende jaren de ontwikkeling van de pioniervegetatie op de plagstroken te blijven volgen. Voor 2008 heeft de Vlinderstichting in samenwerking met Landschapsbeheer Drenthe en de drie grote terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Drents landschap, Staatsbosbeheer) een soortgelijk project in voorbereiding. In een negental terreinen wordt eveneens kleinschalig geplagd of geschraapt. Met deze activiteiten wordt getracht de achteruitgang van de kommavlinder in Drenthe te stoppen.

Kommavlinder foto: Minko van der Veen

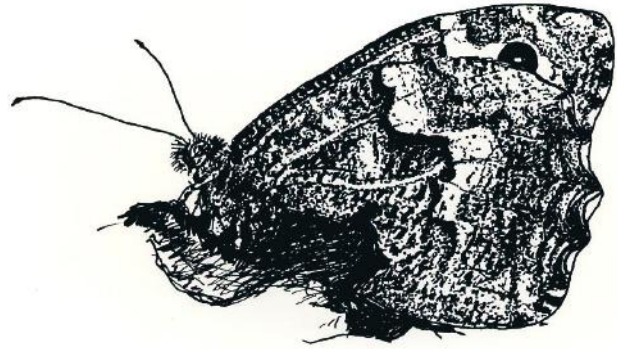
Tabel 1. Waarnemingen van Kommavlinder (*Hesperia comma*) in Drenthe in 2006 en 2007

Jaar	Vliegperiode	Aantal vlinders	Aantal km hokken
2006	9 juli – 8 augustus	53	14
2007	24 juli – 23 augustus	8	7

Heivlinder in 2007

Het opnieuw creëren van open plekken in droge heideterreinen en stuifzand is ook gunstig voor de heivlinder.

De heivlinder is weliswaar algemener dan de kormavlinder, maar ook met de heivlinder gaat het niet goed (tabel 2).

Heivlinder tekening: Ate Dijkstra

Tabel 2. Waarnemingen van heivlinder in Drenthe in 2006 en 2007.

Jaar	Vliegperiode	Aantal vlinders	Aantal km hokken
2006	10 juli – 23 augustus	64	16
2007	12 juli - 26 augustus	40	15

Alleen in het Doldersummerveld west zijn in 2007 zowel komma-, als heivlinder waargenomen.

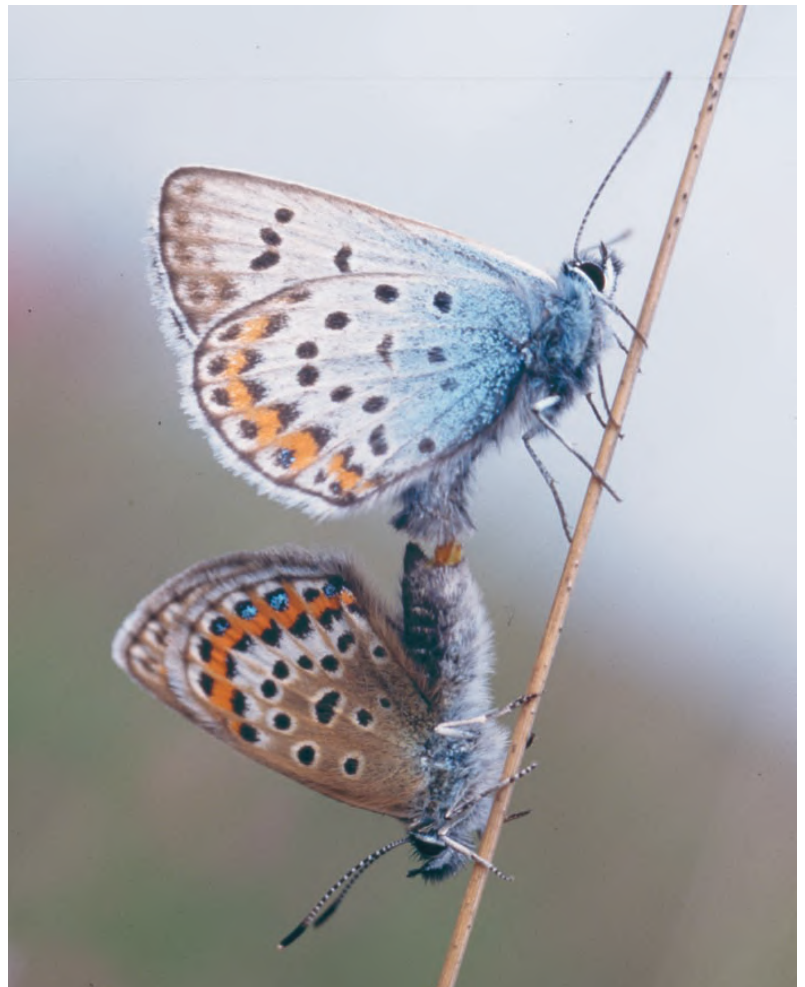
Heideblauwtje in 2007

Wat heideblauwtje betreft is in 2007 nauw samengewerkt met “De Vlinderstichting” in het kader van het project “inhaalslag”.

Getracht is om alle kleine en marginale terreinen waar in het verleden de soort voorkwam maar waarvan de laatste zes jaar geen waarnemingen zijn binnengekomen opnieuw te bezoeken. In totaal gaat het om 150 km hokken.

Daarvan zijn er 136 bekeken. In 24 km hokken (18 %) werden geen blauwtjes meer aangetroffen. In de overige 112 km hokken zijn in totaal 3872 vlinders geteld. Dat is gemiddeld 35 vlinders per km hok.

Het gaat dus meestal niet om honderden vlinders. Vaak ben je al blij dat er nog enkele vlinders aanwezig zijn. In 2008 wordt opnieuw aandacht besteed aan heideblauwtje in de marginale gebieden.

Parende heideblauwtjes foto: Hindrik Lanjouw

Het gentiaanblauwtje in 2007

Alle foto's deze pagina zijn van:
Ron Soenveld

Jelle de Vries

Het jaar 2006 was geen ideaal jaar voor het gentiaanblauwtje. De maand juli was erg droog. De klokjesgentianen ontwikkelden zich in eerste instantie dan ook slecht. In de periode daarna was het erg nat en werden volop bloeistengels gevormd. Helaas was dat na de vliegperiode van de vlinder. In 2007 jaar was het in juni en de eerste weken van juli erg nat. Begin juli stonden veel klokjesgentianen met de voeten in het water. Hoe de vlinder dan veilig en droog uit een mierennest komt, is een raadsel. Dat het onderwater staan van de vegetatie mogelijk problemen heeft opgeleverd blijkt uit het feit dat in een aantal klassieke terreinen geen of nauwelijks eitjes zijn aangetroffen.

Het gaat om het Scharreveld noord, het Leggelderveld en de Kleine startbaan bij Havelte. Hopelijk hebben wij eitjes over het hoofd gezien en pakt 2007 voor die gebieden minder desastreus uit dan het nu lijkt. Voor klokjesgentiaan was 2007 een topjaar. Nog nooit zijn er zoveel bloeistengels geteld. Tot eind augustus kwamen er nog jonge stengels tot bloei. In 2007 zijn ook een vijftal groeiplaatsen van klokjesgentiaan "her"ontdekt. Een echt nieuwe groeiplaats is een afgegraven plek langs de VledderAa (De Hertekamp). Op deze "natuurbouwlocatie" zijn 32 stengels geteld. Deze locatie kan als stepping stone dienen in relatie tot de andere vliegplaatsen in het Drents- Friese Wold. Met meer dan 20.000 bloeistengels is de locatie de Lange Poel bij Zorgvlied de topper. Helaas zijn daar geen eitjes van het gentiaanblauwtje aangetroffen. In de afgelopen jaren hebben we voor de uitvoering van het project Heide- en veenvlinders, in het kader van het soortenbeleid, steeds subsidie gekregen van de Provincie Drenthe. Een subsidiebedrag van gelijke omvang is in 2007 aangevraagd en gekregen in het kader van extra impuls soortenbeleid (amendement Waalkens) van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Resultaat, een dubbel project, waardoor een enorme inhaalslag is gerealiseerd voor het behoud van de vlinders. En niet te vergeten het positieve neveneffect op andere diergroepen. Zij liften gratis mee! B.v. zoals het plagwerk ten gunste van de komma- en heivlinder, waar ook de zandhagedis en levendbarende hagedis van profiteren.

Voor de komend jaren is er met de terreinbeheerders afgesproken dat, waar dat mogelijk en wenselijk is, de plaggen en opslag c.q. maaisel verwerkt gaat worden tot broeihopen voor de ringslang. Bij de uitvoering van het project kwam een behoorlijke kink in de kabel door het faillissement van Landschapsbeheer Drenthe. Het werk lag stil en na een paar moeilijke maanden heeft een afgeslankt Landschapsbeheer een doorstart kunnen maken. Hun aangepast takenpakket heeft geen nadelige gevolgen voor dit vlinderproject. Wel was er een achterstand in de uitvoering maar op dit moment is dat ingehaald.

Stengels en eitjes tellen, plag- en maaistroken markeren met piketten (ook voor de Blauwe brigade), plaggen, maaien en opslag verwijderen is in 2007/08 uitgevoerd in 26 terreinen. Sinds het begin van het project Heide- en veenvlinders in 2004, zijn in 67 terreinen diverse kleinschalige werkzaamheden uitgevoerd. Ook in 2008 verwachten we weer subsidie te krijgen voor werk in een aantal terreinen.

De monitoring van plots van 10 x 10m verloopt goed. Totaal worden 39 plots jaarlijks geteld. Er zijn méér plots dan gentiaanblauwtjes populaties, omdat in enkele gebieden twee tot drie plots liggen. Het aantal populaties is ongeveer 23. Ongeveer, want welke afstand kan een vlinder overbruggen tot een verderop liggende groeiplaats van klokjesgentiaan? Spreken we dan van 1 of 2 populaties?

Ook de Blauwe brigades uit Gieten en Diever zijn het afgelopen seizoen volop aan de slag geweest. Naast kleinschalig plagwerk is dat ook vaak opslag verwijderen en tellen van stengels en eitjes.

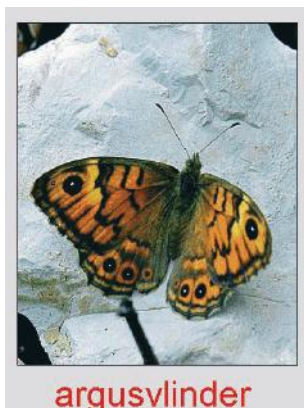
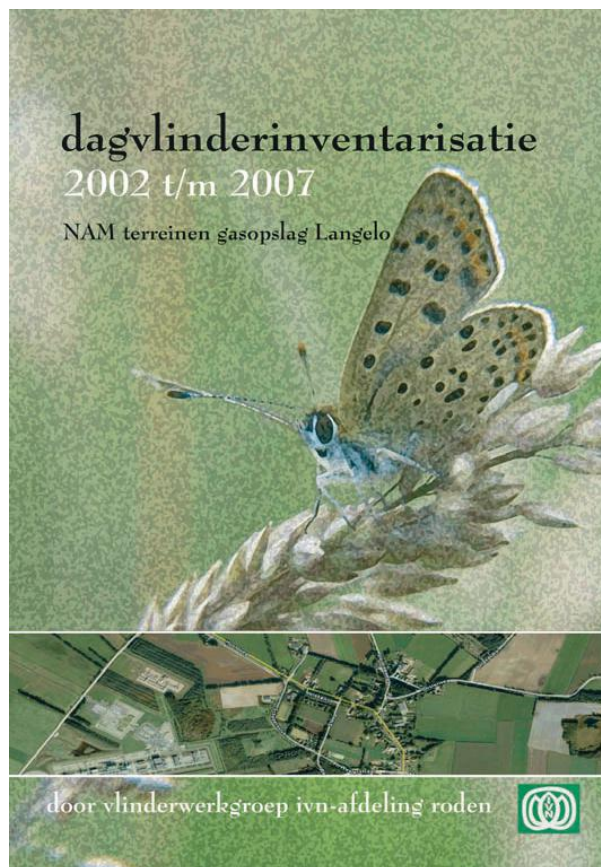

Vlindersen binnen een industriële setting!

Minko van der Veen

Sinds 2002 telt een aantal leden van de vlinderwerkgroep van de IVN-afdeling Roden regelmatig de dagvlinders die vliegen in de NAM terreinen rond de gasopslag te Langelo. Na zes jaren tellen is een goed inzicht ontstaan in de dagvlinderpopulaties die hier voorkomen en (helaas ook) voorkwamen. Onderstaand volgt een samenvatting van het door IVN-Roden uitgebrachte rapport.

Het gebied is een combinatie van deels nog oorspronkelijk terrein van voor de realisatie van het industriële complex en (vooral) nieuw aangelegde groenstroken. Omdat voor delen van dit terrein de ondergrond voedselarm is gebleven, en door het ingezette maaibeheer wordt gepoogd dit verder te ontwikkelen, is het aantrekkelijk voor vlinders. De aanwezige begroeiing in de vorm van (lage) bomen en struiken zorgt bovendien voor voldoende beschutte plekjes en aantrekkelijke overgangen. In totaal beslaat het terreindeel dat door ons werd bezocht ongeveer 14 hectare.

In goed onderling overleg zijn tussen onze Vlinderwerkgroep, terreinbeheerder (ISS Landscaping Services B.V.) en terreineigenaar (NAM) afspraken gemaakt over het beheer van het terrein. De eerste afspraken dateren van 2002, toen bleek dat alles nog werd geklepeld (zeg maar verpulverd) en het maaisel niet of nauwelijks werd afgevoerd. Samen met een expert van de Vlinderstichting is het gewenste beheer in kaart gebracht. Dit hield in: niet alles in een keer maaien maar gefaseerd en het maaisels zoveel mogelijk afvoeren. Door niet langer te klepelen kon grote sterfte onder de rupsen en poppen in de strooisellaag worden voorkomen. Door het maaisel pas enige dagen na het maaien af te voeren krijgen de rupsen de gelegenheid een veilig heenkomen te zoeken. Het gefaseerd maaien houdt in dat er voldoende bloeiende planten overblijven (nectar) voor de vlinders en hogere vegetatie voor de rupsen en poppen om in te overleven.

Welke soorten en hun eisen.

Vlinders stellen, afhankelijk van de soort, specifieke eisen aan hun leefomgeving. Dus alleen in gebieden die hieraan voldoen kunnen we die soorten aantreffen. Wat hebben de terreinen rond de gaslocatie aan vlinders te bieden? Vooral de 'graskruiden' soorten komen hier goed aan hun trekken. Het gaat hierbij om grassoorten die gedijen op meer voedselarme grond. Vooral de groep 'zandoogjes', 'witjes' en 'dikkopjes' vinden hier wat ze zoeken voor hun rupsen en poppen. Tussen de grassen zullen ook vaak soorten als rolklaver, en schapenzuring groeien, die een voorwaarde zijn voor het voorkomen van soorten als icarusblauwtje, kleine vuurvlinder en bruine vuurvlinder. Op de wat schralere delen van het terrein komen we deze planten in voldoende mate tegen.

argusvlinder

citroenvlinder

hooibeestje

koevinkje

Verder is het voor het kunnen doen van een uitspraak over welke vlinders we hier mogen verwachten van belang onderscheid te maken tussen soorten die weinig of juist redelijk tot zeer mobiel zijn. Vlinders die gemakkelijk grotere afstanden kunnen vliegen zijn niet gedurende hun hele levenscyclus, -ei, rups, pop-imago (volwassen insect)- gebonden aan eenzelfde leefgebied. Anders gezegd de plek waar ze hun eitjes afzetten kan best een andere zijn dan waar ze hun eten (nectar) halen. Veel bloeiende planten in een gebied zijn daarom van grote invloed op het aantal vlinders dat we er kunnen verwachten, zowel wat soorten betreft als aantallen exemplaren.

Maar ook de aanwezigheid van, voor de rupsen van mobiele soorten, geschikte (waard)planten trekt vlinders.

Wat dat laatste betreft zijn de (op sommige plekken massaal) aanwezige brandnetels heel gunstig voor soorten als dagpauwoog, kleine vos, gehakkelde aurelia en distelvlinder. Brandnetels duiden op een voedselrijke situatie, iets wat we in grote delen van het gebied liever niet zien, kan plaatselijk dus juist heel gunstig zijn. Het is vooral de afwisseling in groeiomstandigheden die voor een grotere diversiteit aan soorten zorgt.

Beheer

Een goed beheer van het terrein zorgt ervoor dat in alle stadia (ei, rups, pop, vlinder) van het insect de juiste omstandigheden aanwezig zijn. Het maai-beheer is daar een belangrijk onderdeel van. Alle nectarplanten wegmaaien op een moment dat de soort volop vliegt is begrijpelijk niet bevorderlijk.

Maar niet maaien is geen optie ook niet voor de vlinders zelf! De maaimomenten goed kiezen en vooral niet alle delen gelijktijdig maaien is een voor de hand liggende oplossing. Voor de rupsen is het maaimoment, maar ook de maaihoogte, van essentieel belang. Over deze zaken hebben we de afgelopen jaren goede afspraken kunnen maken met de NAM en met de mensen die voor de NAM het groenbeheer uitvoeren.

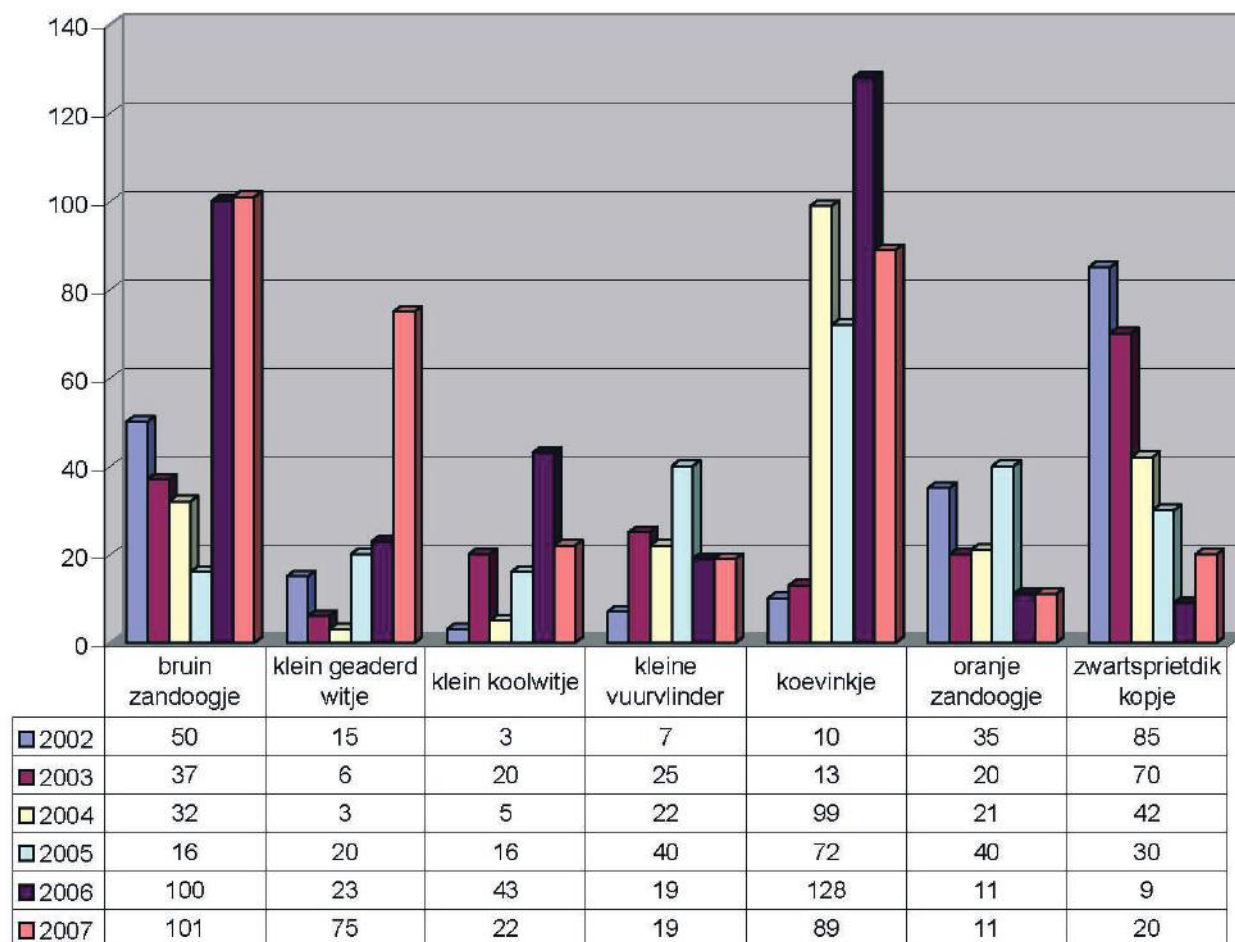
In het afgelopen jaar is over het algemeen goed gefaseerd gemaaid en was duidelijk in het veld te zien dat men met het juiste natuurgevoel plekken met bloeiende planten heeft laten staan. Ook van belang is wat met het maaisel wordt gedaan. Ideaal is het maaisel een aantal dagen laten liggen (gunstig voor zaadval en rupsen die zich uit de voeten kunnen maken) en daarna het maaisel afvoeren.

Waarnemingsresultaten

Om de waarnemingsresultaten goed te kunnen interpreteren zijn een aantal zaken van belang. Uiteraard speelt het aantal bezoeken een grote rol, naast het moment van het bezoek. Helaas is het in de praktijk vaak onmogelijk dat moment optimaal te kiezen. Meestal is het een (tijds)compromis bepaald door zaken als de beschikbare tijd en het weer. Het weer is van grote invloed op wat je te zien krijgt. Maar ook goede vliegomstandigheden zijn nog geen garantie voor een goed gekozen moment. Wanneer zich precies de piek in de vliegtijd van een soort voordoet is toch elk jaar weer een verrassing. Wie zien de afgelopen jaren de vlinders soms wel 2 tot 3 weken eerder verschijnen dan in de vlinderboeken voor die soort staat aangegeven. Dus als je even niet oplet kun je de piek al gemist hebben, zeker wanneer bovendien het weer even niet meewerkt.

Om de invloeden van zowel het aantal bezoeken als het tijdstip ervan (wel/niet gunstig) enigszins te elimineren en onderlinge vergelijkingen mogelijk te maken zullen we voor het aantal waargenomen exemplaren van een vlindersoort, in enig jaar, het hoogste aantal hanteren dat tijdens dat jaar bij een bezoek voor die soort is opgetreden. Op die manier kunnen we zowel de soorten onderling vergelijken als ook trends binnen een soort over de jaren heen zichtbaar maken. Natuurlijk moeten we hier nog steeds voorzichtigheid betrachten omdat de gevolgde waarnemingsmethode onvoldoende gestandaardiseerd is en bovendien van nature al schommelingen in de populatiegroottes voorkomen.

Jaarmaxima dagvlinders NAM 2002-2007 (groep hogere aantallen)

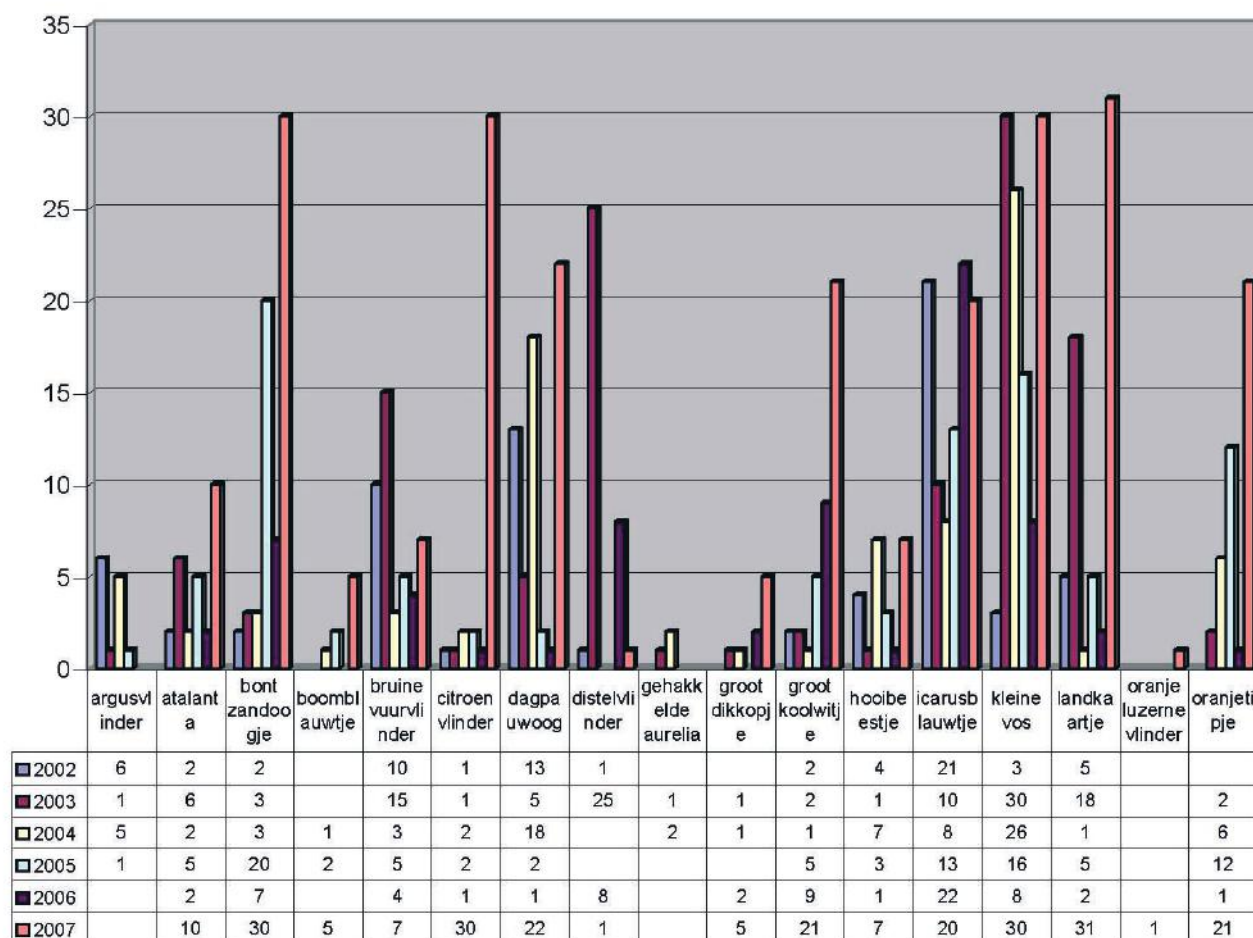
Grafiek-1

Grafiek-1 toont een deel van de soorten, namelijk de soorten met de hoogste (max.) aantallen. Om de leesbaarheid van de grafieken goed te houden zijn de soorten opgesplitst in twee groepen, afhankelijk van het maximum. Grafiek-1 laat de groep zijn met de hogere maximumaantallen. Steeds zijn van een soort de tussen 2002 en 2007 opgetreden jaarmaxima als verticale staven (van links naar rechts) naast elkaar weergegeven. De onder de grafiek opgenomen tabel geeft dit nog eens cijfermatig weer.

max. aantallen dagvlinders groep 'lagere aantallen'

grafiek -2

Het zelfde, maar nu voor de soorten met de wat lagere aantallen staat weergegeven in grafiek-2.

Wanneer we per soort de ontwikkeling over de afgelopen zes jaar eens nauwkeurig bekijken tekent zich het volgende beeld op:

De groep 'biotoop-karakteristieke soorten'	
<i>argusvlinder</i>	Het ziet er naar uit dat deze soort uit het gebied is verdwenen. Als we naar de landelijke ontwikkeling van deze soort kijken is dat niet vreemd, ze gaat op heel veel plaatsen achteruit.
<i>bont zandoogje</i> <i>boomblauwtje</i>	Ondanks de sterke fluctuaties lijkt de soort het goed te blijven doen. Van de soort is bekend dat de waargenomen aantallen nooit echt hoog zijn en nogal kunnen fluctueren. In 2007 heeft de soort het in elk geval goed gedaan.
<i>bruine vuurvlinder</i>	De topjaren 2002 en 2003 lijken niet meer haalbaar, de soort lijkt zich op de wat lager niveau te handhaven.
<i>groot dikkopje</i> <i>hooibeestje</i> <i>icarusblauwtje</i> <i>landkaartje</i> <i>oranjetipje</i>	Aantallen zijn laag maar lijken wel te stijgen. Schommelt sterk zonder dat er iets van een trend uitgehaald kan worden. Weet zich goed te handhaven.
<i>bruin zandoogje</i> <i>kleine vuurvlinder</i> <i>koevinkje</i>	Doet het de laatste twee jaar prima Met een uitschieter in 2005 weet de soort zich heel stabiel te handhaven. Doet het de laatste vier jaar prima.
<i>oranje zandoogje</i> <i>zwartsprietdikkopje</i>	Lijkt de laatste twee jaar naar een lager niveau te zijn gegaan. Met alleen vorig jaar even een opleving, lijkt toch sprake van een dalende tendens.

De groep 'mobiele soorten'	
<i>klein geaderd witje</i>	Deze soort, van vooral de wat vochtiger graslanden, wordt steeds meer gezien. In de hele omgeving is het een soort die het goed doet en overal een geschikte biotoop vindt.
<i>klein koolwitje</i> <i>atalanta</i>	Zie klein geaderd witje hier boven De Atalanta is een trekvlinder. Elk jaar is het afwachten wanneer en in welke aantallen de soort vanuit het zuiden hier heen trekt. Alleen zachte winters geef de soort de gelegenheid hier overwinteren. Heeft het hier dit jaar goed gedaan.
<i>citroenvlinder</i>	Na jarenlang stabiel op een laag niveau, dit jaar een 'explosie' iets wat dit jaar op veel plekken viel te constateren.
<i>dagpauwoog</i>	Deze standvlinder deed het dit jaar heel goed. Aantallen fluctueren sterk van jaar tot jaar.
<i>distelvlinder</i>	Van deze trekvlinder is het elk jaar weer afwachten hoeveel er vanuit het zuiden onze streken komen opzoeken. Dit jaar waren we allesbehalve in trek!
<i>gehakelde aurelia</i> <i>groot koolwitje</i> <i>kleine vos</i>	Al drie jaar op rij niet gezien. Uitzonderlijk goed jaar! Weet zich hier prima te handhaven. Met zoveel brandnetels is dat niet verwonderlijk.
<i>oranje luzernevlinder</i>	Een buitenkansje dat we deze trekvlinder hier eens te zien kregen. Voor heel Drenthe waren dat er nog geen vijf!

De afgelopen zes jaar zijn in totaal 24 vlindersoorten waargenomen.

Het biotoop in ogenschouw genomen, ontbreken toch nog wel een paar soorten op ons lijstje. Eikenpage en groentje zou je hier toch zeker mogen verwachten. Het groentje werd door meerdere leden van onze vlinderwerkgroep vorig jaar en dit jaar gezien op nauwelijks een kilometer afstand van het NAM-terrein. Ook de eikenpage werd in 2006 gemeld in eiken langs de Westerstukkenweg. Het lijkt slechts een kwestie van tijd dat we ook deze soorten kunnen toevoegen.

Oproep aan de vlinderaars: "Adopteer een uurhok!"

In 2003, binnenkort al weer vijf jaar geleden, verscheen onze fraaie atlas 'Dagvlinders in Drenthe'. Deze atlas heeft betrekking op de periode 1990-2001. Het wordt daarom tijd te starten met de voorbereidingen voor een nieuwe atlas.

Opnieuw alle kilometerhokken inventariseren kost zo'n vijf jaar denken we. Tel daar zeker ook nog maar een jaar bij voor het verwerken van al die gegevens tot een nieuwe atlas. Op de kalender staat dan ondertussen 2013! Hoogtijd om deze uitdaging niet langer uit te stellen en er dit jaar volledig tegenaan te gaan met onze groep waarnemers, en die waar mogelijk nog te versterken!

Gentiaanblauwtje foto: Ron Soenveld

Alle kilometerhokken moeten worden bezocht. De vraag is dan natuurlijk direct 'maar hoe intensief?' Maatgevend hiervoor is hoe het betreffende km-hok is bedeed met verschillende begroeiingstypes. Hierbij moet je denken aan bossen (met name bosranden en open plekken), graslanden (vooral de wat schralere), sloot- en wegbermen, heidevelden, overgangvegetaties en pioniersvegetaties. Binnen de bebouwde kom zijn vooral de wat grotere groenstroken en braakliggende terreinen interessant. Elk van deze gebieden zal zijn eigen karakteristieke soorten kennen naast de soorten die minder tot nauwelijks biotoopgebonden zijn. In elk geval zal geprobeerd moeten worden om van elk in het km-hok voorkomend begroeiingstype er tenminste één te bezoeken.

Verder is de spreiding in de tijd van belang omdat elke soort zijn eigen vliegtijd kent. Er zullen daarom meerdere bezoeken, gespreid over het seizoen, moeten plaatsvinden.

Naast begroeiingstype zijn ook plekken met grote groepen bloeiende nectarplanten, zoals b.v. distels van belang.

Voor het noteren van je waarnemingen graag uitsluitend gebruik maken van ons formulier 'dagvlinders'. Formulieren zullen in Westerbork verkrijgbaar zijn, maar zijn ook te downloaden vanaf onze website, waar we trouwens gedurende de gehele inventarisatieperiode zoveel mogelijk actuele en ondersteunende informatie zullen plaatsen. Voor vragen en ondersteuning kun je altijd een beroep doen op één van onze atlascoördinatoren.

Op onze komende Voorjaarsbijeenkomst, 21 april om 19.30 uur in restaurant 'de Westerburcht' Hoofdstraat 7 te Westerbork, gaan we uitgebreid in op de start van ons nieuwe atlasproject en is er alle ruimte om vragen te stellen. We zouden daarom willen zeggen 'graag tot ziens in Westerbork!'

Mocht je niet in de gelegenheid zijn om op 21 april in Westerbork te zijn, neem dan rechtstreeks contact op met één van de atlascoördinatoren.

Gentiaanblauwtje foto: Ron Soenveld

Hierbij vragen wij jullie een steen(tje) bij te dragen door één of meer uurhokken te 'adopteren' en die, verdeeld over de komende vijf jaar, op dagvlindersoorten te onderzoeken. Het wordt daarmee ook jullie atlas! Omdat een heel uurhok adopteren in je eentje voor sommigen te veel gevraagd kan zijn, stellen we ons voor dat zoveel mogelijk gewerkt wordt vanuit een lokale werkgroep / vereniging. Een uurhok meet 5 bij 5 km en bevat dus 25 kilometerhokken, waarvan je er dan elk jaar tenminste 5 moet doen. Lokaal organiseert men dan zelfstandig de verdeling van de 25 kilometerhokken van het uurhok over haar inventariseerders. Op die manier wordt voorkomen dat men in elkaars hok vlintert. Aansturing en coördinatie op uurhok niveau dus door ons (VWD) en op kilometerhok niveau door de lokale groep, dat is wat ons voor ogen staat.

Om welke soorten gaat het? Hoeveel bezoeken moeten er worden gebracht en op welke momenten? Welke gebieden zijn van belang? Wat er allemaal bij komt kijken doen we onderstaand uit de doeken.

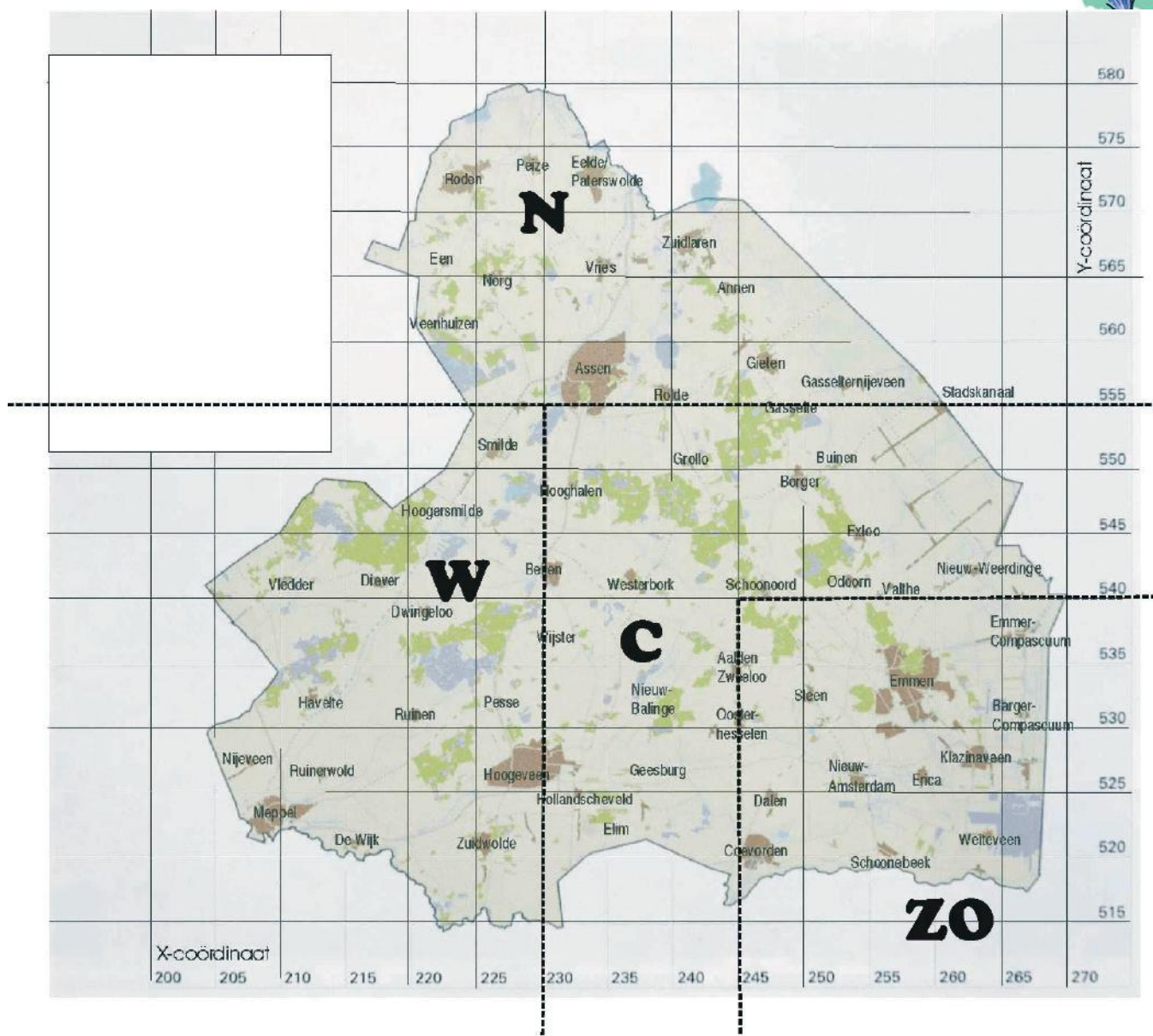
Hoewel we natuurlijk in alle dagvlindersoorten geïnteresseerd zijn, gaat het bij deze inventarisatie toch vooral om de meer 'algemenere' soorten. De echt bijzondere en kwetsbare soorten worden al goed door ons gevolgd en komen in het algemeen voor in niet-vrijtoegankelijke natuurgebieden. Jullie vragen we met name te gaan kijken op 'gewone', wel vrijtoegankelijke plekken en terreinen.

Wat en Hoe?

- Adopteer alleen of samen met lokale werkgroep uurhok voor komende vijf jaar
- Stem af met uurhokcoördinator VWD of hok nog vrij is
- Organisatie inventarisatie km-hokken binnen uurhok door lokale groep
- Van elk begroeiingstype binnen KM-hok er tenminste één bezoeken
- Mei t/m augustus minimaal één bezoek per maand bij gunstig weer
- Elk jaar eind oktober waarnemingen inleveren bij VWD
- VWD verstrekt begin elk jaar actueel uurhok-soortenaantal-overzicht op km-hok niveau
- (extra) Dagvlinderinventarisatieformulieren via <http://www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl/waarnemingen/pdf/dagvlform.pdf> of via VWD-coördinator

Vliegtijdentabel “belangrijkste” soorten

soort	april	mei	juni	juli	augustus	september
argusvlinder		x	x		x	
atalanta					x	x
bont zandoogje		x	x	x	x	x
boomblauwtje	x	x		x	x	
bruin zandoogje			x	x	x	
bruine vuurvlinder		x	x	x	x	
citroenvlinder	x	x		x	x	x
dagpauwoog	x	x		x	x	x
distelvlinder			x	x	x	x
eikenpage				x	x	
gehakelde aurelia	x			x	x	x
groentje		x	x			
groot dikkopje			x	x	x	
groot koolwitje		x	x	x	x	x
heideblauwtje			x	x	x	
hooibeestje		x	x	x		
icarusblauwtje			x	x	x	
klein geaderd witje		x	x	x	x	x
klein koolwitje		x	x	x	x	x
kleine vos	x			x	x	x
kleine vuurvlinder				x	x	x
koevinkje				x	x	
landkaartje		x		x	x	x
oranje zandoogje				x	x	
oranjetipje	x	x				
zwartsprietdikkop				x	x	

Uurhokindeling Drenthe

Een uurhok (5 bij 5 km) wordt aangeduid met de X-/Y-coördinaat van zijn linksonderhoek. De coördinaten zijn altijd veelvoud van 5!

voorbeeld: Assen ligt grotendeels in uurhok 230-555.

Adopteer één of meer uurhokken a.d.h.v. dit kaartje en meldt dit aan VWD!! (nog wel vrij?)

Dit kaartje zal ook op onze website te zien zijn en geeft dan o.a. een actueel beeld van de adoptie van de uurhokken

Atlas-coördinatoren voor de vier regio's:

West	Willeke Ketelaar	Kastanjelaan 5	9422 JB Smilde	0592-413073	rw.ketelaar@home.nl
Zuid-Oost	Ron Soenveld	Laan v/h Kinholt 39	7823 GA Emmen	0591-626083	ronsoenveld@planet.nl
Noord	Minko van der Veen	Raiffeisenlaan 11	9301 GT Roden	050-5015520	minkovdveen@kpnplanet.nl
Centraal	Jelle de Vries	Zuideresweg 10	9441 TZ Orvelte	0593-322219	j.de.vries10@12move.nl